

جغرافیا و توسعه شماره ۴۷ تابستان ۱۳۹۶

وصول مقاله : ۱۳۹۴/۱۱/۲۵

تأیید نهایی : ۱۳۹۵/۰۹/۰۲

صفحات : ۵۰-۳۷

بررسی میزان رضایت‌مندی جوامع روستایی از مکان‌یابی کاربری‌ها در طرح هادی روستایی مطالعه موردی: روستاهای نمونه دهستان خانمیرزا، شهرستان لردگان

دکتر سیروس قنبری^{۱*}، حسن محمدی^۲

چکیده

طرح هادی روستایی در راستای فراهم نمودن زمینه‌های توسعه و عمران نقاط روستایی تهیه و اجرا می‌شود. وظیفه اصلی طرح هادی روستایی سامان دادن به بافت روستا و نظم دادن به همه فعالیت‌هایی است که در سطح روستا انجام می‌شود. مکان‌یابی کاربری‌های طرح‌های هادی روستایی باید به‌گونه‌ای صورت گیرد که با گذشت زمان از مطلوبیت آن کاسته نشود و با تغییرات به صورت جزئی رخ دهد و پایداری فرایند توسعه روستایی را تضمین نماید. بر این اساس همه فعالیت‌های منسجم و منظمی که به منظور ساماندهی و بهسازی محیط کالبدی سکونتگاه‌های روستایی انجام گرفته، مورد توجه برنامه‌ریزان واقع شده است. هدف تحقیق ارزیابی میزان رضایت‌مندی جوامع روستایی از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی طرح هادی روستایی در روستاهای نمونه دهستان خانمیرزا است. تحقیق حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردی و بر اساس ماهیت، توصیفی - تحلیلی است.

داده‌های تحقیق از طریق پرسشنامه با حجم نمونه ۳۱۶ نفر در پنج سکونتگاه روستایی که از اجرای طرح هادی آنها پنج سال می‌گذرد، صورت گرفته است. پایایی ظاهری پرسشنامه با ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۵۴) مورد تأیید قرار گرفت. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS انجام شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی در طرح‌های هادی از نظر تناسب با نیازهای جوامع روستایی بیشترین هم‌خوانی را دارد، در مقابل نیز مقدار آماره χ^2 برای ابعاد اجتماعی و اقتصادی به ترتیب برابر با ۳/۱ و ۲/۷ می‌باشد که نشان‌دهنده عدم توجه مناسب به شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی در تهیه و اجرای طرح‌های هادی می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: رضایت‌مندی، طرح هادی، مکان‌یابی، کاربری اراضی، دهستان خانمیرزا، شهرستان لردگان.

مقدمه

هر مکان روستایی با توجه به میزان جمعیت ساکن در آن، جهت پاسخگویی به نیازهای آنان باید عملکردها و کاربری‌های گوناگون را در خود داشته باشد. به این ترتیب پاسخگویی به هر یک از نیازهای بنیادی بشری و تحقق این کارکردهای گوناگون، ابعادی کاملاً اجتماعی-اقتصادی دارد؛ یعنی این امر بدون زیست جمعی و فعالیت‌های اجتماعی در قالب واحدهای سکونتگاهی عملاً و به درستی امکان پذیر نیست. از سوی دیگر، تمام این کارکردهای اجتماعی-اقتصادی دارای بعد مکانی-فضایی و همچنین مستلزم امکانات و تأسیساتی ویژه و مستقر در بستری مکانی است. نهایتاً فضای حاصل از این فرایند، دارای الگویی ساختاری-کارکردی است که با توجه به انگیزه‌های گوناگون و دگرگونی‌های آن‌ها در بین گروه‌های مختلف انسانی- به عنوان نقش آفرینان نظام فضایی- تحول می‌پذیرد. به سخن دیگر، هر سکونتگاه را می‌توان اجتماعی کارکردی به شمار آورد که درجه‌ی بقا و پایداری آن به چگونگی شکل‌پذیری و نحوه‌ی پاسخگویی به این نیازها یا کارکردهای اساسی انسانی در بستر مکان- فضا بستگی تام دارد (سعیدی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۱۹-۱۱۸). در همین راستا در سال‌های اخیر توجه به برنامه‌ریزی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی به منظور یافتن مطلوب‌ترین وضعیت سازگاری بین فضا و جامعه، در دستور کار سازمان‌ها و نهادهای توسعه‌ی روستایی قرار گرفته است. بر این اساس تمامی فعالیت‌های منسجم و منظمی که به منظور ساماندهی و بهسازی محیط کالبدی سکونتگاه‌های روستایی انجام گرفته، مورد توجه برنامه ریزان واقع شده است. آن‌ها می‌کوشند تا بستر مناسبی برای توسعه‌ی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی فراهم آورند و می‌کوشند تا رویکردی مناسب برای توسعه‌ی مناطق روستایی، شناسایی فرصت‌ها، چالش‌ها، نقاط قوت و ضعف و امکانات توسعه‌ی همه‌جانبه و پایدار کالبدی در عرصه‌های روستایی و نیز رویکردها و سیاست‌های

توسعه‌ی روستایی با تأکید بر توسعه‌ی کالبدی در برنامه‌های خود قرار دهند. ایران با تجربه نسبتاً طولانی که در برنامه‌ریزی دارد، ولی این تجربه هیچ‌گاه بر مبنای نظریه‌ی درون‌زا شده‌ی برنامه‌ریزی در کشور نبوده است و دخالت حداکثری دولت در برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی، موجب حذف مشارکت مردم و نهادهای محلی و ناهماهنگی در فرایند برنامه‌ریزی و خدمات‌رسانی و افزایش هزینه‌ها، هدر رفتن سرمایه‌های انسانی و مالی و اجتماعی و سرانجام ایجاد شکاف و نارضایتی را میان مردم روستا دامن زده است (زاهدی و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۰-۲۷). لذا برنامه‌ریزی‌ها آن‌گونه که می‌بایست نتوانسته است پاسخ‌گوی نیازهای اساسی جامعه‌ی روستایی باشد؛ به همین خاطر در زمینه‌های مختلف به ویژه تخصیص امکانات کافی و ارائه‌ی خدمات گوناگون اقتصادی و اجتماعی به عنوان زیر بنای لازم برای تحول و توسعه‌ی روستاها توفیقی به دست نیامده است (سازمان برنامه و بودجه، ۱۳۷۸: ۱۳۰). به سخن دیگر تجربیات نشان می‌دهد که به دلیل فقدان چارچوب نظری سیستمی و جامع در برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی در ایران، مردم روستاها از بسیاری از فعالیت‌های توسعه‌ای محیط زندگی‌شان کنار گذاشته شده‌اند. طرح‌های هادی روستایی از جمله طرح‌هایی است که با چنین دیدگاهی و با الگوی برنامه‌ریزی جامع، بر اساس نظم دهی کالبدی و عملکردی روستا به همراه پراکنش معنادار کاربری‌ها شکل می‌گیرند. این طرح‌ها همچنین زمینه‌ی توسعه و عمران، به همراه تأمین عادلانه امکانات و ایجاد تسهیلات لازم به منظور بهبود مسکن روستاییان و هدایت وضعیت کالبدی روستا را به عهده دارند (عزیزی و همکاران، ۱۳۸۷: ۳۰). در بحث مطالعات کالبدی طرح هادی موضوعات مختلفی بررسی می‌شود که مهمترین آن کاربری اراضی در سطح روستاهاست. زیرا کاربری‌های روستایی هر کدام به نوعی می‌تواند پاسخگوی نیازهای روزمره‌ی ساکنان روستایی باشد و لازم است هر عملکردی در مکان مناسب خود

متغیر بیرونی، وارد روستا می‌شود، بر ساختارهای روستا اثر می‌گذارد، این ساختارها شامل ابعاد چهارگانه فیزیکی-کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی روستا است (عنابستانی و اکبری، ۱۳۹۰: ۹۴). آنچه که در کشور ما از آن به نام طرح هادی نام برده می‌شود، طرحی است که ضمن ساماندهی و اصلاح بافت موجود میزان و مکان گسترش‌آتی و نحوه‌ی استفاده از زمین برای عملکردهای مختلف از قبیل مسکونی، تولیدی، تجاری و کشاورزی و تأسیسات و تجهیزات و نیازمندی‌های عمومی روستایی را حسب مورد در قالب مصوبات طرح‌های ساماندهی فضا و سکونتگاه‌های روستایی یا طرح‌های جامع ناحیه‌ای تعیین می‌نماید (دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران، ۱۳۸۳: ۱۳۳). با بیان مختصر می‌توان طرح هادی را، "طرح تجدید حیات و هدایت روستا با لحاظ ابعاد، اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی دانست" (آسایش، ۱۳۸۳: ۷۸).

امروزه طرح هادی روستایی مهم‌ترین ابزار مدیریت توسعه‌ی روستایی در ایران است که می‌تواند نقش بنیادی و زیربنایی در توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی این مناطق داشته باشد (عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴-۷۱). طرح‌های هادی روستایی با شروع برنامه اول توسعه‌ی جمهوری اسلامی فعالیت خود را بطور گسترده آغاز نمود. از شروع برنامه‌ی اول تا پایان مهرماه سال ۱۳۹۲ بالغ بر ۲۹۱۹۳ طرح هادی روستایی تهیه شده است. که از این تعداد فقط ۱۳۱۵۵ روستا به مرحله‌ی اجرا رسیده است. با توجه به اینکه طرح‌های هادی روستایی از افق ده ساله برخوردار است، بعضاً هنوز با سپری شدن زمان پیش‌بینی شده در افق طرح به مرحله‌ی اجرا نرسیده است و به دنبال تحولات جمعیتی و تغییر شرایط مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و کالبدی روستاها، طرح‌های تهیه شده نیازمند بازنگری و به هنگام سازی می‌باشند. بدین منظور "بازنگری طرح هادی" در این‌گونه روستاها تهیه می‌گردد؛ در جریان روند تهیه‌ی این طرح‌ها، ضمن نقشه‌برداری مجدد و انجام مطالعات

قرار گیرد تا کارایی بیشتری در رفع نیازمندی‌های مردم داشته باشد (یوسفی، ۱۳۸۰: ۳).

بطور کلی، مبنای تعریف طرح هادی روستایی، طرح‌های روان‌بخشی است که با هدف بهسازی و اصلاح شبکه‌ی معابر روستایی تهیه و اجرا می‌شود؛ از این رو شرح خدمات طرح هادی روستایی متأثر از تجربه‌ی طرح روان‌بخشی با رویکردی کاملاً فیزیکی تهیه گردید. این شرح خدمات اگرچه تا به امروز در سال‌های مختلف مورد اصلاح قرار گرفته است، ولی نگاه حاکم بر آن تغییر چندانی نداشته است (عزیزپور و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۴۴).

بنابراین، تحقیق حاضر با هدف شناخت و اولویت‌بندی نیازهای جوامع روستایی در زمینه‌ی مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی طرح‌های هادی روستایی، به بررسی و شناخت نیازهای روستاییان در روستاهای نمونه در دهستان خانمیرزا پرداخته است، تا بتوان با فعال کردن مردم روستا و مشارکت آنها در تمام مراحل طرح‌های هادی روستایی، گامی در جهت اصلاح الگوی برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی برداشته و در نهایت با افزایش رضایت‌مندی مردم از نتایج طرح و افزایش سطح رفاه ساکنان به توسعه‌ی روستایی دست یافت. در همین راستا، سؤالات تحقیق حاضر عبارتند از:

- ۱- مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی در طرح هادی روستایی به چه میزان با نیازهای جامعه‌ی روستایی همخوانی داشته است؟
- ۲- مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی در طرح هادی روستایی در کدام شاخص‌ها بهتر و موفق‌تر بوده است؟
- ۳- مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی در طرح هادی روستایی به چه میزان رضایت روستاییان را در پی داشته است؟

مبانی نظری

یکی از طرح‌هایی که در خصوص بهبود وضعیت کالبدی روستاهای کشور تهیه و به مرحله‌ی اجرا در می‌آید، طرح هادی است. طرح هادی به عنوان یک

مکان مناسب خود را در عرصه‌ی شهر یا روستای مورد برنامه‌ریزی می‌یابند. بطور کلی مکان‌یابی یک کاربری تحت تأثیر دخالت عوامل و شرایط مختلفی چون طبیعی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی و مانند آن است که گاهی تبعیت از معیارها و استانداردهای مطلوبیت مکان‌یابی را با دشواری همراه می‌کند. حتی گاهی سبب چشم پوشیدن از آن‌ها می‌شود (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۹۰: ۹۳). هدف نهایی توسعه معطوف به نیازهای انسان است. مکاتب مختلف متناسب با چارچوب نظری و اهداف خود نیازها را به انواع مختلف شناسایی و اولویت‌بندی می‌کنند. از آنجا که در رویکردها و روش‌های گذشته تنها یک بعد از کاربری زمین (عموماً بعد کالبدی و سرانه‌ای) در نظر گرفته می‌شد، از ابعاد دیگر یا به بیان دقیق‌تر از اهداف دیگر کاربری زمین مانند ابعاد اجتماعی (روابط هم‌پسته اجتماعی، تشویق به مشارکت عمومی)، روان‌شناسی (احساس تعلق خاطر، حس زیبایی‌شناسی) و غیره بطور اساسی غفلت می‌شد. در نهایت اینکه این دیدگاه‌ها در عمل باشکست و عدم کارایی روبه‌رو می‌شدند اما در رویکرد توسعه‌ی پایدار در کاربری زمین تمامی جنبه‌های یک زندگی مرفه با هم و هماهنگ در نظر گرفته می‌شود و در واقع دلیل تفوق و برتری دیدگاه نسبت به قبلی‌ها نیز در همین ویژگی آشکار است. نتیجه اینکه کاربری زمین پدیده‌ای است که مدام در حال تغییر و تحول است و بنابراین به یک دیدگاه پویا و تکاملی نیازمند است (مهدی‌زاده، ۱۳۸۲: ۱۹۳). از مهم‌ترین نیازهای انسان می‌توان به عاطفه و عشق، اوقات فراغت و تفریح، آموزش و تعلیم و تربیت، آزادی و امنیت، نیازهای هویتی، مسکن مناسب، زیبایی‌گرایی، حقوق سیاسی یا مشارکت و فرصت‌های اجتماعی، بهداشت و سلامتی، نیازهای اکولوژیک و کیفیت زندگی آینده و نیازهای ثانویه از جمله عدالت، توزیع درآمد و ثروت، امنیت اجتماعی و شرایط کار و اشتغال و غیره اشاره کرد (عبدی‌نژاد، ۱۳۸۳: ۵). ملاحظه می‌گردد که "بهبود

آماری و میدانی، کلیه اطلاعات روستاها به هنگام گردیده و بر مبنای شرایط جدید، برای یک دوره‌ی ده‌ساله دیگر برنامه‌ریزی و طراحی می‌شوند. براین اساس تا پایان مهرماه سال ۱۳۹۲، برای تعداد ۴۰۳۳ روستا طرح بازنگری تهیه شده است (بنیاد مسکن انقلاب اسلامی/ایران، ۱۳۹۰: ۹۵). بنابراین کاربری زمین یکی از مهم‌ترین بخش‌های برنامه‌ریزی طرح جامع است که خصلت کالبدی دارد. اهمیت این بخش از مطالعات طرح به اندازه‌ای است که در این الگو، برآیند همه‌ی مطالعات طرح و یا شناخت جامع آن نقشه‌ی کاربری زمین در آینده است. این نقشه نحوه‌ی استفاده از زمین، توزیع کاربری‌ها، وضعیت شبکه‌ی دسترسی، تراکم و جهات توسعه را بطور دقیق برای آینده تعیین می‌کند (مطیعی ننگرودی و همکار، ۱۳۸۸: ۱۲۶-۱۱۱).

فرایند برنامه‌ریزی کاربری زمین، بطور کلی شامل سه عنصر اساسی شناسایی و طبقه‌بندی اطلاعات کاربری زمین، پیش‌بینی نیازها و (مرحله‌ی نهایی) مکان‌یابی مراکز عملکردی برآورد شده در سطح روستا است (حسینی، ۱۳۹۲: ۲۸۱). مکان‌یابی بهینه‌ی کاربری‌ها به دلیل تأثیراتی که بر کارایی عملکردی روستا، عدالت در دسترسی همگانی به کاربری‌ها و سود و هزینه‌های ناشی از استقرار کاربری‌ها و نظام شبکه‌ی دسترسی روستا دارد، از اهمیت زیادی برخوردار است. توجه به ویژگی‌های سرزمین و فضا در مکان‌یابی، شکل‌گیری، مرتبه‌بندی فعالیت‌ها و تشکیل مراکز تشکیل فعالیت‌ها هم‌زمان با ریکاردو در اوایل قرن نوزدهم به وسیله‌ی مکتب تاریخی و ریخت‌شناسی اجتماعی آلمان به ویژه با تحقیقات فون تانن که به حق او را باید پدر اقتصاد فضایی یا اقتصاد سرزمین دانست (رضویان، ۱۳۸۱: ۱۵) شروع شد. مکان‌یابی کاربری‌ها یکی از مراحل پایانی برنامه‌ریزی کاربری زمین است. این مرحله پس از پیش‌بینی نیازهای آینده و پیشنهاد کاربری‌های جدید مطرح می‌شود. در این مرحله، همه‌ی کاربری‌های جدید،

(Zhiy, F, 2008: 228-242).

برنامه‌ریزی کاربری زمین، جهت تنظیم روابط بین فضا، جمعیت، اشتغال و سکونتگاه شکل گرفته است. در این نوع برنامه‌ریزی سازمان فضایی شهر و روستا بر اساس روند رشد اجتماعی و اقتصادی در شرایط موجود و رویکردهای مناسب پس از تحلیل و ارزیابی به صورت طرح‌هایی اجرایی متبلور می‌شود. بدین منظور وضعیت مناسب از طریق تحلیل روندها و معرفی فضاهای مستعد انواع فعالیت‌ها، سکونتگاه‌ها و خدمات موردنیاز پیش‌بینی و مکان‌یابی می‌گردد (حسینی، ۱۳۹۲: ۲۸۱).

هدف اصلی برنامه‌ریزی کاربری زمین، تخصیص و توزیع عادلانه‌ی زمین بین کاربری‌های مختلف است (بحرینی، ۱۳۷۷: ۱۸۵). طرح کاربری زمین هرچند بخشی از یک طرح جامع است، در واقع هسته‌ی اصلی طرح محسوب می‌شود. بر اساس طرح کاربری زمین، بخش‌های دیگر طرح شکل می‌گیرند. در طرح کاربری زمین، کجایی و مکان و نوع فعالیت‌ها و عملکردهای روستایی مشخص می‌شود، به‌همین سبب طرح یادشده، چارچوبی می‌سازد که در آن، مکان، زمان و ظرفیت عملکردهای گوناگون روستایی مشخص می‌شود (Robert, Thomas, 2006: 221). مکان‌یابی به معنی تعیین جا و محل استقرار کاربری‌های زمین است. انتخاب مکان مناسب برای یک فعالیت یکی از تصمیمات بحرانی برای انجام یک طرح گسترده است که نیازمند تحقیق در مکان از دیدگاه‌های مختلف می‌باشد. در حوزه‌ی مکان‌یابی کاربری‌ها در طرح‌های هادی و آثار متقابل آن بر روستا و روستاییان پژوهش‌های مختلفی صورت گرفته، در جدول (۱) برخی از مهم‌ترین تحقیقات صورت گرفته و نتایج آن‌ها فهرست شده است. با توجه به مبانی نظری و مطالعه‌ی ادبیات موضوع، به منظور دستیابی به رضایت‌مندی روستاییان، لزوم مشارکت مردم، سرمایه‌گذاری در این زمینه، شناسایی و طبقه‌بندی مکان‌ها و کاربری‌ها، امری ضروری هست. در شکل (۱) مدل مفهومی پژوهش زیر مورد توجه می‌باشد.

کیفیت زندگی انسان " هدف اصلی توسعه قلمداد می‌شود. توسعه با توجه به ماهیت فرایندی خود یک امر نسبی است و کیفیت زندگی روستاییان مناسب با امکانات

پتانسیل‌های موجود و سطح توسعه‌یافتگی عمومی کشور می‌تواند در جوامع مختلف متغیر باشد. اما آنچه که قطعی است، نخستین گام در فرایند توسعه، توجه به "نیازهای انسانی" می‌باشد تا انسان روستایی و محیط روستا برای شروع فعالیت‌های توسعه‌ای مهیا شوند (بدری و عبدی‌نژاد، ۱۳۹۱: ۴۲-۳۷) و نیز مشخص است که هر سکونتگاه روستایی جهت پاسخگویی به نیازهای ساکنان، باید عملکردها و کارکردهای مختلف و کاربری‌های گوناگون را در خود داشته باشد زیرا کاربری‌های روستایی هرکدام به‌نوعی می‌تواند پاسخگوی نیازهای روزمره ساکنان روستایی باشد و لازم است هر عملکردی در مکان مناسب خود قرار گیرد تا کارایی بیشتری در رفع نیازمندی‌های مردم داشته باشد. در همین راستاست که امروزه برنامه‌ریزان کشورهای در حال توسعه عمیقاً به این مطلب پی برده‌اند که مکان‌یابی خدمات و تسهیلات زیرساختی نقشی با اهمیت در بهبود توسعه‌ی نواحی روستایی این کشورها بازی می‌کند و این نکته را پذیرفته‌اند که مکان-یابی خدمات علاوه بر تأثیرگذاری در هزینه‌ها، کارایی و بهره‌برداری و نیز بر کیفیت آن‌ها مؤثر است

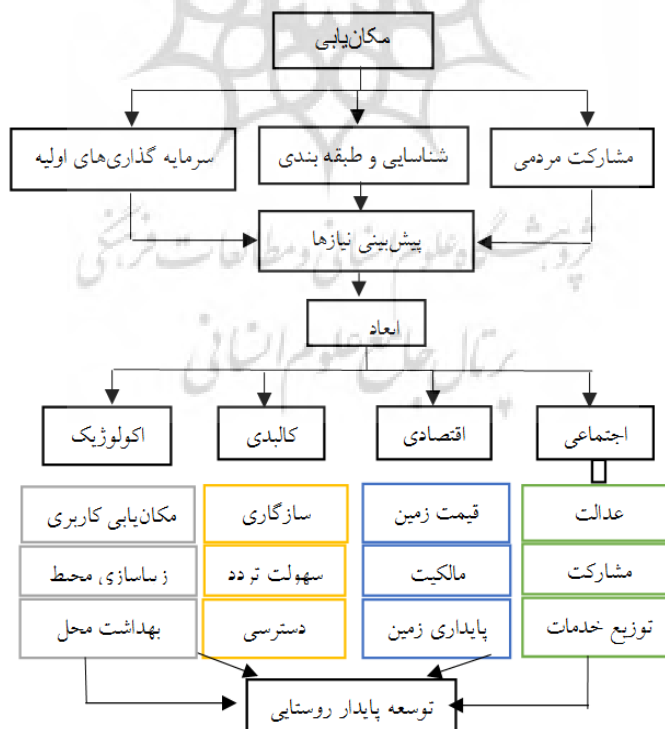
(Ossadnik, Wolfgang; Lange Oliver, 2010: 123)

باید گفت که دست‌یابی به همه‌ی این عوامل مستلزم مشارکت مردم در تمام مراحل تهیه‌ی طرح‌های توسعه و عمران روستایی از جمله طرح‌های هادی می‌باشد و مشارکت مردمی کلید اصلی موفقیت برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌هاست. در واقع برای هر طرحی ابتدا باید مشخص شود با توجه به نیازهای افراد چه کاربری‌هایی لازم بوده و برای مکان‌یابی بهینه‌ی این کاربری‌ها چه نیازهایی برای ساکنان مطرح است و اولویت با کدامیک از نیازها می‌باشد، سپس با مشارکت و پیشنهادات خود افراد در پی رفع این نیازها برنامه‌هایی را تهیه و اجرا نمود

جدول ۱: پیشینه و سوابق تحقیق

مؤلف	عنوان	نتیجه
Aldian et al (2007)	ارزیابی و تعیین وزن معیاره‌های مؤثر بر حمل و نقل در کشورهای در حال توسعه	به دنبال گسترش وسعت سکونتگاه‌ها و نیاز به استقرار کاربری‌های جدید در عرصه شهرها و روستاها و دخالت نیازهای خاص و جدید ساکنان عمدتاً جنبه کیفی داشته است.
نظریان و همکاران (۱۳۸۶)	بررسی نقش مکان و مورفولوژی در کیفیت هوای شهر تهران با استفاده از GIS	انتخاب مکان مناسب برای کاربری‌های طرح‌های هادی روستایی نیز مستلزم سرمایه‌گذاری اولیه می‌باشد، انتخاب مکان کاربری‌ها باید به گونه‌ای باشد که در اثرگذشت زمان از مطلوبیت آن کاسته نشود و یا جزئی تغییر کند.
عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)	ارزیابی طرح هادی و نقش آن در توسعه ی کالبدی از دیدگاه روستاییان	طرح هادی امید به زندگی در روستا را برای اهالی آن به وجود آورده است، اما پیامدهای زیست محیطی آن، از جمله انواع آلودگی‌های موجود در روستا را نباید نادیده انگاشت.
زبیری (۱۳۹۱)	تلفیق مدل AHP و تحلیل شبکه در محیط GIS جهت مکان‌گزینی کاربری درمانی، شهر سمنان	دسترسی عادلانه به زمین و استفاده‌ی بهینه، از مؤلفه‌های اصلی در توسعه‌ی پایدار و عدالت اجتماعی است، مفاهیم زمین و فضا در روستا تغییرات کیفی پیدا کرده و بالطبع آثار برنامه‌ریزی کاربری اراضی نیز گسترده‌تر گشته است.

مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان، ۱۳۹۴

شکل ۱: مدل مفهومی تحقیق

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۴

شاخص‌ها و متغیرهای پژوهش

به‌دست آوردن میزان پایایی شاخص‌های تحقیق استفاده شده است. ضریب قابلیت اعتماد یک آزمون دامنه‌ای از صفر (عدم ارتباط) تا ۱+ (ارتباط کامل) را نشان می‌دهد که می‌تواند با توجه به شرایط آزمودنی‌ها متفاوت باشد. هر چه ضریب به عدد یک نزدیکتر باشد قابلیت اعتماد آن افزایش می‌یابد. بدیهی است هر قدر شاخص آلفای کرونباخ به ۱ نزدیکتر باشد، همبستگی درونی بین سؤالات بیشتر و در نتیجه پرسش‌ها همگن‌تر خواهند بود (خوش‌چهره، ۱۳۹۲: ۱۳). بدیهی است در صورت پایین بودن مقدار آلفا، بایستی بررسی شود که با حذف کدام پرسش‌ها مقدار آن را می‌توان افزایش داد. در اینجا ضریب پیش‌آزمون برای پرسشنامه (۰/۷۲۵) به دست آمد. برای متغیرها هم به شرح جدول (۲) پایایی‌ها به دست آمد که همگی آنها تأیید شد.

مسأله‌ی اصلی در این بررسی، مکان‌یابی بهینه‌ی کاربری‌های پیشنهادی طرح‌های هادی روستایی می‌باشد که برای این منظور بررسی و سنجش نیازها و دیدگاه‌های ساکنان روستا و تعیین عوامل مؤثر در مکان‌یابی این کاربری‌ها لازم می‌باشد که برای سنجش نیازهای روستاییان از جامعه‌ی نمونه شاخص‌ها و معرف‌هایی به شرح جدول (۲) انتخاب شده است. ابزار مورد مطالعه در این پژوهش، پرسشنامه‌ی محقق ساخته می‌باشد که برای سنجش میزان روایی و پایایی آن از ۲۵ پرسشنامه به عنوان یک مطالعه‌ی مقدماتی در سه روستای خارج از منطقه‌ی مورد مطالعه استفاده شد. جهت روایی پرسشنامه از نظر استادان و متخصصان در این زمینه استفاده شده و از ضریب آلفای کرونباخ برای

جدول ۲: ضرایب آلفای کرونباخ جهت متغیرهای تحقیق

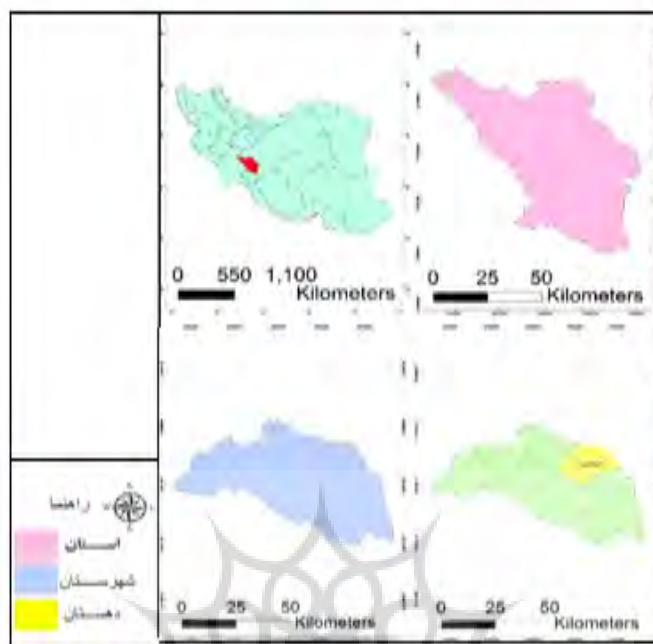
نام متغیر	معرف‌ها	تعدادگویه‌ها	مقدار آلفا
اقتصادی	قیمت زمین، مالکیت و بهره‌برداری بهینه و مطلوب از زمین (پایداری)	۳	۰/۷۱۲
فیزیکی-کالبدی	سازگاری، سهولت در رفت و آمد، دسترسی آسان به خدمات	۳	۰/۷۲۵
اکولوژیک	بهداشت محیط، زیباسازی محیط، مکان‌یابی انواع کاربری‌ها	۳	۰/۷۶۹
اجتماعی	تأمین امکانات و فرصت‌ها برای همه ساکنان (عدالت اجتماعی)، توزیع متناسب عملکردها و خدمات و مشارکت	۳	۰/۶۹۷
کل	-	۱۲	۰/۷۲۵

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

محدوده‌ی مورد مطالعه

روستاها طرح هادی به مرحله‌ی اجرا رسیده است. لذا در این تحقیق برای اینکه امکان مقایسه‌ی بیشتر و بررسی دقیق‌تر نتایج فراهم باشد سعی شد روستاهایی را به عنوان نمونه انتخاب کنیم که از تاریخ اجرای طرح هادی روستایی در آنها حدود پنج سال گذشته باشد، که با توجه به مطالعاتی که در پیشینه‌ی این طرح‌ها انجام شد تعداد پنج روستا به شرح جدول ۳ مشخص شد که تقریباً پنج سال از اجرای طرح هادی در این روستاها می‌گذرد (استاندار، چهارمحال و بختیاری، ۱۳۹۲).

دهستان خانمیرزا در شمال بخش خانمیرزا و در شمال شرقی شهرستان لردگان از توابع استان چهارمحال و بختیاری قرار دارد. وسعت این دهستان ۳۲۷،۹۳ کیلومترمربع می‌باشد و از شمال و شرق با بخش گندمان، از جنوب با دهستان جوانمردی، از غرب با دهستان ارمند و بخش مرکزی شهرستان لردگان همسایه است (شکل ۲). این دهستان طبق سرشماری سال ۱۳۹۳ دارای ۲۴۶۴۲ نفر جمعیت روستایی می‌باشد که در ۲۳ نقطه روستایی استقرار یافته‌اند و از این تعداد در اکثر

شکل ۲. نقشه تقسیمات سیاسی دهستان خانمیرزا

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۳۹۴

روش تحقیق

تحقیق حاضر بر اساس هدف از نوع کاربردی و بر اساس ماهیت، توصیفی-تحلیلی است. مبانی تئوریک آن بر اساس مطالعات اسنادی، کتابخانه‌ای و بازدید میدانی و مراجعه به سازمان‌ها و ارگان‌های مربوطه انجام گرفته است. جامعه آماری پژوهش حاضر را خانوارهای ساکن در پنج روستای نمونه که از اجرای طرح هادی در آن‌ها حداقل ۵ سال گذشته است، تشکیل می‌دهد ($N=11352$) (سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۰). در مرحله بعد، جهت انتخاب حجم نمونه از فرمول کوکران با خطای استاندارد ۵ درصد و ضریب اطمینان ۹۵ درصد استفاده شده است (حافظ‌نیا، ۱۳۸۷: ۱۱۷). بر این اساس حجم نمونه شامل ۳۱۶ نفر از سرپرستان خانوار برآورد، برای گردآوری اطلاعات نیز از شیوه نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی استفاده شد. بنابراین در

پاسخگویی به سؤال اساسی پژوهش حاضر می‌توان

این فرضیات را مطرح کرد:

۱- به نظر می‌رسد مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی در طرح‌های هادی روستایی با نیازهای جامعه روستایی هم‌خوانی داشته و زمینه‌ساز جلب رضایت مردم شده است.

۲- به نظر می‌رسد مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی طرح هادی در شاخص‌های کالبدی و زیست محیطی دهستان خانمیرزا بهتر از شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی بوده است. بنابراین برای بررسی این فرضیه‌ها ابعاد و اشکال نیازمندی‌های جامعه روستایی را که مرتبط با عملکرد کاربری‌های پیشنهادی طرح‌های هادی روستاهای نمونه می‌باشد با استفاده از آزمون t تک‌نمونه‌ای بررسی شد تا میزان رضایت‌مندی روستاییان از اجرای این کاربری‌های مصوب در روستای مورد سکونت آنها

سنجیده شود. همچنین تجزیه و تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار SPSS انجام شده است.

جدول ۳: برآورد حجم نمونه روستاهای مورد مطالعه

نام روستا	تعداد خانوار	مطالعات اولیه	بازنگری	سال اجرا	حجم نمونه
بردبر	۵۹۸	۱۳۷۹	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۶۵
برجویی	۵۶۶	۱۳۸۰	۱۳۸۲	۱۳۸۳	۷۲
سینی	۳۲۵	۱۳۷۵	۱۳۸۳	۱۳۸۵	۴۶
شاهقریه	۴۴۸	۱۳۸۱	۱۳۸۲	۱۳۸۴	۵۸
ده‌صحرا	۶۲۸	۱۳۷۶	۱۳۸۱	۱۳۸۳	۷۰

مأخذ: مرکز آمار ایران، ۱۳۹۰ و یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

یافته‌های تحقیق

- بررسی دیدگاه روستاییان در رابطه با آثار طرح‌های هادی:

در این بخش به تحلیل آثار اجرای طرح‌های هادی بر نیازهای مختلف جوامع روستایی پرداخته‌ایم. این نیازها از چهار بُعد مورد بررسی قرار گرفته است و نتایجی به شرح زیر حاصل گردیده است:

۱. **نیازهای اقتصادی:** در این رابطه به بررسی سه عامل قیمت زمین، پایداری کاربری‌ها و مالکیت پرداخته‌ایم. با توجه به اینکه میانگین نتایج بررسی هر سه عامل، از میانه‌ی نظری که عدد سه می‌باشد، کمتر است، لذا نتیجه می‌گیریم که در زمینه‌ی نیازهای اقتصادی مرتبط در فرایند مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، روستاییان رضایت نداشته و اظهار داشته‌اند که در این فرایند به این عوامل توجه چندانی صورت نگرفته است.

۲. **نیازهای کالبدی:** در این رابطه به بررسی سه عامل سازگاری کاربری‌ها، سهولت در رفت‌وآمد و دسترسی آسان به انواع خدمات پرداخته‌ایم. با توجه به اینکه میانگین نتایج بررسی هر سه عامل، از میانه نظری که عدد ۳ می‌باشد، بیشتر است، لذا نتیجه گرفته می‌شود که در زمینه‌ی نیازهای کالبدی مرتبط در فرایند مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، روستاییان رضایت داشته و اظهار داشتند که در این فرایند به این عوامل توجه کافی صورت گرفته است.

۳. **نیازهای اجتماعی:** در این رابطه به بررسی سه عامل عدالت اجتماعی، تناسب در توزیع کاربری‌ها و مشارکت پرداخته‌ایم. با توجه به اینکه میانگین نتایج بررسی هر سه عامل، از میانه‌ی نظری که عدد سه می‌باشد، کمتر است، لذا نتیجه گرفته می‌شود که در زمینه‌ی نیازهای اجتماعی مرتبط در فرایند مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، روستاییان رضایت نداشته و اظهار داشتند که در این فرایند به این عوامل توجه چندانی صورت نگرفته است.

۴. **نیازهای زیست‌محیطی (اکولوژیک):** در این رابطه نیز به بررسی سه فاکتور که در جدول ۴ ذکر شده است، پرداخته شده است. با توجه به اینکه میانگین نتایج بررسی همه عوامل، از میانه‌ی نظری که عدد سه می‌باشد، بیشتر است، لذا نتیجه گرفته می‌شود که در زمینه‌ی نیازهای اکولوژیک مرتبط در فرایند مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، روستاییان رضایت داشته و اظهار داشتند که در این فرایند به این عوامل توجه کافی صورت گرفته شده است.

جدول ۴: دیدگاه روستاییان در رابطه با مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی طرح‌های هادی

متغیرها	گویه‌ها	خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	کای اسکویر	میانگین
اثرات اقتصادی	قیمت زمین	۵	۱۹	۴۸	۱۸	۱۰	۰/۰۰۰	۲/۶۱
	مالکیت	۸	۲۹	۵۲	۹	۲	۰/۰۰۰	۲/۷
	پایداری زمین	۱۲	۳۶	۱۹	۱۷	۱۴	۰/۰۰۰	۲/۸
اثرات کالبدی	سازگاری	۴	۱۷	۳۸	۲۹	۱۲	۰/۰۰۰	۳/۴
	سهولت رفت و آمد	۶	۷	۳۶	۳۴	۱۷	۰/۰۰۰	۳/۵
	دسترسی به خدمات	۳	۱۲	۳۷	۳۶	۱۲	۰/۰۰۰	۳/۴
اثرات اجتماعی	عدالت	۳	۲۶	۳۵	۲۴	۱۲	۰/۰۰۰	۲/۳
	توزیع خدمات	۱	۲۵	۳۵	۳۰	۹	۰/۰۰۰	۲/۱۶
	مشارکت	۱۸	۲۶	۳۴	۹	۱۳	۰/۰۰۰	۲/۷۱
اثرات اکولوژیک	مکان‌یابی کاربری‌ها	۷	۱۵	۳۳	۲۹	۱۶	۰/۰۰۰	۳/۳
	زیباسازی محیط	۲	۲۲	۲۳	۳۰	۲۳	۰/۰۰۰	۳/۵
	بهداشت محیط	۳	۵	۲۳	۴۰	۲۹	۰/۰۰۰	۳/۸

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

- بررسی میزان تناسب طرح‌های هادی با نیازهای روستایی:

برای به دست آوردن وضعیت رضایت‌مندی از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی طرح هادی روستایی در هر یک از معیارهای مورد نظر، از آزمون t تک‌نمونه‌ای استفاده شد. همان‌طور که مطرح گردید، عدد ۳ به عنوان حد مبنای ارزیابی میزان رضایت‌مندی از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی طرح‌های انتخاب شد. بر اساس نتایج آزمون t، مقدار آماره t در بحث مکان‌یابی برای عامل قیمت زمین، برابر با ۵/۳۳۸- و مقدار سطح معنی‌داری برابر با ۰/۰۰۰ که از ۰/۰۵

کمتر است و با توجه به میانگین مربوط به آن که کمتر از ۳ می‌باشد، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که روستاییان از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی کم‌ترین اظهار رضایت را داشته‌اند. همچنین مقدار آماره t برای فاکتور بهداشت محیط برابر با ۱۲/۷۰۱ و مقدار سطح معنی‌داری برابر با ۰/۰۰۰ که از ۰/۰۵ کمتر است و با توجه به میانگین مربوط به بهداشت که بیشتر از ۳ می‌باشد، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که برای این فاکتور در مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، مردم در این زمینه بیشترین میزان رضایت را داشته‌اند (جدول شماره ۵).

جدول ۵: ارزیابی میزان رضایت جوامع روستایی از کاربری‌های مصوب در طرح هادی

شاخص	مقدار آماره t	درجه آزادی	سطح معناداری	اختلاف	
				میانگین	فاصله اطمینان ۹۵٪
عدالت اجتماعی	۲/۳۳۹	۲۵۰	۰/۰۲۰	۰/۱۵۹	۰/۰۲۵
توزیع متوازن خدمات	۲/۵۷۸	۲۴۹	۰/۰۱۱	۰/۱۵۹	۰/۰۳۷۶
مشارکت	-۳/۵۳۵	۲۵۳	۰/۰۰۰	-۰/۲۸۷	-۰/۴۴۷
قیمت زمین	-۵/۳۳۸	۲۵۱	۰/۰۰۰	-۰/۳۸۷	-۰/۵۳۱
مالکیت	-۴/۴۹۸	۲۵۲	۰/۰۰۰	-۰/۲۴۸	-۰/۳۵۸
بهره‌برداری بهینه از زمین	-۲/۵۵۵	۲۵۰	۰/۰۱۳	-۰/۱۹۹	-۰/۳۵۲
سازگاری	۶/۰۹۴	۲۵۰	۰/۰۰۰	۰/۴۱۱	۰/۲۷۸
سهولت در رفت و آمد	۷/۸۰۱	۲۵۱	۰/۰۰۰	۰/۵۰۴	۰/۳۷۶۹
دسترسی به خدمات و امکانات	۷/۲۹۳	۲۴۹	۰/۰۰۰	۰/۴۴۳	۰/۳۲۳
زیباسازی محیط	۷/۲۸۱	۲۵۱	۰/۰۰۰	۰/۵۱۲	۰/۳۷۴
بهداشت محل (سلامتی)	۱۲/۷۰۱	۲۵۳	۰/۰۰۰	۰/۸۴۱	۰/۷۱۰
مکان یابی انواع کاربری‌ها	-۲/۶۰۷	۲۵۲	۰/۰۱۵	-۰/۱۸۰	-۰/۳۱۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

جدول ۶. میانگین و رتبه شاخص‌ها

مکان یابی	بهداشت محیط	زیباسازی محیط	دسترسی به خدمات	سهولت رفت و آمد	سازگاری	پایداری زمین	مالکیت	قیمت زمین	مشارکت	توزیع خدمات	عدالت اجتماعی	عامل رضایت‌مندی
۲/۸۲	۳/۸۴	۳/۵	۳/۴۴	۳/۵	۳/۴	۲/۸	۲/۷۵	۲/۶	۲/۷	۳/۱۶	۳/۱۷	میانگین
۸	۱	۲	۴	۳	۵	۹	۱۰	۱۲	۱۱	۷	۶	رتبه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

ارزیابی رضایت‌مندی روستاییان از مکان‌یابی کاربری‌ها:

کاربری‌های پیشنهادی کم‌ترین اظهار رضایت را داشته‌اند. همچنین مقدار آماره t برای شاخص کالبدی برابر با ۴/۵۹۱ و مقدار سطح معنی‌داری برابر با ۰/۰۰۰ که از ۰/۰۵ کمتر است و با توجه به میانگین مربوط به این شاخص که بیشتر از ۳ می‌باشد، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که برای این شاخص در مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، مردم در این زمینه بیشترین میزان رضایت را داشته‌اند.

بر اساس نتایج آزمون t در جدول شماره ۶، مقدار آماره t در بحث مکان‌یابی برای شاخص اجتماعی، برابر با ۳/۱۲۸- و مقدار سطح معنی‌داری برابر با ۰/۰۰۰ که از ۰/۰۵ کمتر است و با توجه به میانگین مربوط به آن که کمتر از ۳ می‌باشد، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان گفت که روستاییان از مکان‌یابی

جدول ۷: ارزیابی میزان رضایت جوامع روستایی از مکان‌یابی کاربری‌های مصوب در طرح هادی

ابعاد	میانگین	انحراف معیار	آزمون استاندارد	درجه آزادی	سطح معناداری	میانگین اختلاف
اقتصادی	۲/۸۲۴	۰/۰۶۴۶	-۲/۷۲۳	۳۱۶	۰/۰۰۷	۰/۲۲۳
کالبدی	۳/۲۸۹	۰/۰۶۹۵	۴/۵۹۱	۳۱۶	۰/۰۰۰	۰/۳۰۹
اجتماعی	۲/۷۸۱	۰/۰۷۰۶	-۳/۱۲۸	۳۱۶	۰/۰۰۲	-۰/۲۱۹
اکولوژیک	۳/۲۰۲	۰/۰۶۵۸	۳/۳۸۹	۳۱۶	۰/۰۰۱	۰/۲۳۳

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

می‌دهد، لذا رضایت‌مندی از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی بطور کلی در حد پایین ارزیابی شده است. همچنین بر اساس نتایج آزمون t ، مقدار آماره t در بحث مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی، برابر با $-۲/۰۶۵$ و مقدار سطح معنی‌داری برابر با $۰/۰۳۹$ که از $۰/۰۵$ کمتر است.

سرانجام با توجه به نتایج به دست آمده بین میانگین امتیاز رضایت‌مندی کلی از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی و عدد ۳ اختلاف معناداری وجود دارد ($p < ۰/۰۵$). بدین ترتیب میانگین عملکرد طرح‌های هادی روستایی در زمینه رضایت‌مندی مردم از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی عدد $۲/۸۵$ را نشان

جدول ۸: ارزیابی میزان رضایت‌مندی کل از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی

استاندارد آزمون = ۳						شاخص
اختلاف میانگین‌ها	سطح معناداری	درجه آزادی	مقدار t	انحراف معیار	میانگین	تعداد
$-۰/۱۴۱$	$۰/۰۳۵$	۲۱۶	$-۲/۰۶۵$	$۰/۰۶۸$	$۲/۸۵$	۳۱۶

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۴

نتیجه

نشده‌اند، به همین دلیل در تحقیق حاضر نیز در کل با میانگین $۲/۸۵$ ، میزان رضایت‌مندی از طرح‌های هادی روستایی در روستاهای مورد مطالعه در سطح پایین است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی در طرح‌های هادی از نظر تناسب با نیازهای جوامع روستایی، فقط با نیازهای کالبدی، اکولوژیک هم‌خوانی دارد. ولی در آزمون کلی انجام شده رضایت‌مندی از مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی بطور کلی در حد پایین ارزیابی شده است بنابراین فرضیه شماره ۱ قابل قبول نمی‌باشد؛ اما با توجه به توضیحات داده شده و نتیجه کلی از تحقیق، مکان‌یابی کاربری‌های پیشنهادی شاخص‌های کالبدی و اکولوژیک نسبت به شاخص‌های اجتماعی و اقتصادی موفق‌تر بوده و نتیجه بهتری داشته‌اند. بنابراین فرضیه دوم تأیید و قابل قبول می‌باشد. با توجه به نتایج به دست آمده از اجرای صحیح برنامه‌ی عمرانی مانند طرح هادی روستا و برای جلوگیری از هدر رفت امکانات، سرمایه و نیروی انسانی پیشنهادهای زیر مطرح می‌گردد:

- با توجه به اینکه برنامه‌ریزی کالبدی فعالیت‌ی است که بیشترین ارتباط را با مردم و کسانی که از نتایج آن متأثر می‌گردند، داراست. از این رو ضروری است

با توجه به اینکه امروزه طرح هادی روستایی مهم‌ترین ابزار مدیریت توسعه‌ی روستایی در ایران است، ولی این طرح‌ها عمدتاً جنبه‌های کالبدی روستاها را مورد توجه قرار می‌دهند. گرچه در مورد سایر نیازهای روستاها نیز برنامه‌هایی تعیین می‌شود ولی کمتر اجرا می‌شوند. بررسی سوابق تهیه و اجرای این قبیل طرح‌ها نشان می‌دهد که طرح‌های مذکور به دلایل گوناگون از کارآیی و اثربخشی لازم برخوردار نبوده‌اند. با توجه به اینکه نیازهای جوامع روستایی از جنبه‌های مختلف باید مد نظر قرار گیرد اما بررسی‌های صورت گرفته در روستاهای نمونه نشان می‌دهد؛ که طرح‌های هادی در زمینه‌ی نیازهای کالبدی و زیست‌محیطی به‌ترتیب با میانگین‌های $۳/۲۸۹$ و $۳/۲۰۲$ عملکرد مطلوب‌تری را نسبت به ابعاد اقتصادی و اجتماعی داشته که این ناشی از عدم نگرش سیستمی در تهیه‌ی طرح‌های هادی می‌باشد. به‌خصوص در بُعد نیازهای اجتماعی عدم آگاه‌سازی و مشارکت روستاییان در فرایند تهیه و اجرای طرح هادی در روستاهای مورد مطالعه بسیار ضعیف می‌باشد. از آنجا که مردم در فرایند تهیه و تصویب این طرح‌ها حضور ندارند، مسائل و مشکلات و خواسته‌های آنها در طرح لحاظ

منابع

- آسایش، حسین (۱۳۸۳). کارگاه برنامه‌ریزی روستایی، انتشارات دانشگاه پیام نور. تهران. صفحه ۷۸.
- استانداری چهارمحال و بختیاری (۱۳۹۲). آخرین تقسیمات کشوری شهرستان لردگان.
- بحرینی، حسین (۱۳۷۷). فرایند طراحی شهری، انتشارات دانشگاه تهران. صفحه ۱۸۵.
- بدری، سیدعلی؛ همت‌علی عبدی‌نژاد (۱۳۹۱). آشنایی با برنامه‌ها، طرح‌ها و پروژه‌های روستایی. انتشارات لغت. گرگان. صفحات ۴۲-۳۷.
- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی (۱۳۹۰). راهنمای مطالعات کاربری زمین روستایی، معاونت عمران روستایی، دفتر برنامه‌ریزی و هماهنگی طرح‌ها. انتشارات نشر شریف. تهران. صفحات ۹۵-۹۳.
- حافظ‌نیا، محمدرضا (۱۳۸۷). مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، انتشارات سمت. چاپ ۱۴. تهران. صفحه ۱۱۷.
- حسینی، سیدعلی (۱۳۹۲). اصول و مبانی برنامه‌ریزی شهری و روستایی، انتشارات دریای دانش. چاپ دوم. رشت. صفحه ۲۸۱.
- خوش‌چهره، محمدجواد (۱۳۹۲). پیامدهای اجتماعی و اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم بر مناطق روستایی (منطقه مورد مطالعه: شهرستان بینالود)، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد. جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی. به راهنمایی حمیدشایان. دانشگاه فردوسی مشهد. صفحه ۱۳.
- دبیرخانه شورای عالی شهرسازی و معماری ایران (۱۳۸۳). نشر تهرانی. تهران. صفحه ۱۳۳.
- رضویان، محمدتقی (۱۳۸۱). برنامه‌ریزی کاربری اراضی شهری، انتشارات منشی. چاپ اول. تهران. صفحه ۱۵.
- زاهدی، محمدجواد؛ غلامرضا غفاری و عادل ابراهیمی‌لویه (۱۳۹۱). کاستی‌های نظری برنامه‌ریزی توسعه‌ی روستایی در ایران، فصلنامه پژوهش‌های روستایی. دوره ۳. شماره ۴. صفحات ۳۰-۷.

به منظور انطباق نتایج طرح با خواسته‌ها و نیازهای ذی‌نفعان، زمینه‌های مشارکت آنان در فرایند برنامه‌ریزی کالبدی فراهم گردد. به عنوان نمونه و در جهت تحقق مناسب این موضوع، می‌توان به اهمیت حضور نمایندگان منتخب روستاها (شوراهای اسلامی بخش، روستا، دهیاری و غیره) در مراحل تهیه، بررسی و تصویب طرح‌های توسعه و عمران روستایی اشاره کرد.

- بهره‌گیری از مشارکت روستاییان، به هنگام مطالعات میدانی، تهیه‌ی طرح‌ها و اجرای آنها و ظرفیت‌سازی نهادی و قانونی در جهت تسهیل و افزایش مشارکت عمومی در فرایند تهیه و اجرای طرح هادی و وجود نهاد رسمی برای ایجاد ظرفیت، به کارگیری و ارتقاء مشارکت مردمی در این زمینه‌ها الزامی می‌باشد.

- در تهیه و اجرای طرح‌های هادی باید مطالعه‌ی کافی در جهت شناخت تمامی جنبه‌های نیازهای جوامع روستایی صورت بگیرد. برنامه‌ریزی بدون شناخت سیستمی این نیازها باعث کاهش تحقق‌پذیری اهداف این طرح‌ها و در نتیجه هدر رفت بودجه‌ها گشته و منجر به توسعه‌ی پایدار در روستاها که هدف اصلی این طرح‌ها می‌باشد، نمی‌گردد.

- برخی از روستاییان به ضوابط و مقررات طرح بی‌توجهی می‌کنند که این امر تحت تأثیر عملکرد نظارتی ضعیف نهادهای محلی روستا، کم توجهی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی و مجریان و بی‌اطلاعی و عدم توجه کافی روستاییان است. بی‌تردید شیوع چنین مسأله‌ای به عنوان تهدید، می‌تواند اجرای دقیق پیشنهادات طرح را خدشه‌دار ساخته و عدم تحقق کامل اهداف آن را به ویژه در حوزه‌هایی چون رعایت حریم روستا، ساخت مسکن مطلوب و رعایت حریم معابر و غیره در پی دارد.

- زیاری، یوسفعلی؛ فرشته خطیبزاده (۱۳۹۱). تلفیق مدل AHP و تحلیل شبکه در محیط GIS جهت مکان‌گزینی کاربری درمانی (بیمارستان)، مطالعه موردی: شهر سمنان، فصلنامه مدیریت شهری. سال دهم. شماره ۲۹. صفحات ۲۴۷-۲۵۸.
- سازمان برنامه‌بودجه (۱۳۷۸). تعاریف اجتماعی و اقتصادی واژه‌های برنامه‌ریزی و بودجه‌ریزی، معاونت برنامه‌ریزی و ارزشیابی. صفحه ۱۳۰.
- سعیدی، عباس؛ اکبر زرگر؛ پرویز پیران؛ احمد سعیدنیا؛ مهدی طالب؛ محمدحسن گنجی؛ مصطفی مؤمنی (۱۳۸۷). دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، بنیاد دانشنامه بزرگ فارسی. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور. تهران. صفحات ۸۱۹-۸۱۸.
- عبدی‌نژاد، همت‌علی (۱۳۸۳). نقش زیرساخت‌ها در توسعه‌ی روستایی، ارائه شده در سمینار سازمان بهره‌وری آسیا-سريلانكا. صفحه ۵.
- عزیزپور، فرهاد؛ احمد خلیلی؛ آرمین محسن‌زاده؛ صدیقه حسینی‌حاصل (۱۳۹۰). تحلیل و ارزیابی اثرات اقتصادی اجرای طرح هادی در سکونتگاه‌های روستایی کشور، فصلنامه مسکن و محیط روستا. شماره ۱۳۵. صفحات ۷۱-۸۴.
- عزیز، محمد مهدی؛ احمد خلیلی (۱۳۸۷). ارزیابی اجرای طرح ویژه بهسازی مسکن روستایی در استان گیلان، سیزدهمین همایش سیاست‌های توسعه‌ی مسکن در ایران. جلد دوم. تهران. صفحه ۳۰.
- عنابستانی، علی‌اکبر؛ محمدحسن اکبری (۱۳۹۱). ارزیابی طرح‌های هادی و نقش آن در توسعه‌ی کالبدی روستا از دیدگاه روستاییان (مطالعه‌ی موردی: شهرستان چهرم)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی. دوره ۴۴. شماره ۴. صفحات ۹۳-۱۱۰.
- مهدی‌زاده، جواد (۱۳۸۲). دیدگاه‌ها و راهکارهای جدید در برنامه‌ریزی کاربری زمین، همایش زمین و توسعه شهری. دانشگاه تهران. صفحه ۱۹۳.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۰). وب سایت مرکز آمار ایران، نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- مطیعی‌لنگرودی، سیدحسن؛ فاطمه سخایی (۱۳۸۸). مشارکت مردمی و توسعه‌یافتگی روستایی در دهستان سلکی شهرستان نهاوند، پژوهش‌های جغرافیای انسانی. شماره ۷. صفحات ۱۲۶-۱۱۱.
- نظریان، اصغر؛ پرویز ضیائیان فیروزآبادی؛ علی‌اکبر جنگی (۱۳۸۶). بررسی نقش مکان و مورفولوژی در کیفیت هوای شهر تهران با استفاده از GIS و داده‌های ماهواره‌ای، پژوهش‌های جغرافیایی. پاییز ۱۳۸۶. شماره ۶۱. صفحه ۱۸.
- یوسفی، لقمان (۱۳۸۰). ارزیابی کاربری اراضی شهری مطابق شاخص‌های چندگانه، مطالعه موردی پیرانشهر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. به راهنمایی محمدرضا پورمحمدی. دانشکده علوم انسانی و اجتماعی. دانشگاه تبریز. صفحه ۳.
- Aldian, Amilia & Taylor, Michael A. P (2007). "A Consistent Method to Determine Flexible Criteria Weights for Multicriteria Transport Project Evaluation in Developing Countries", Journal of the Eastern Asia Society for Transportation Studies, Vol.6, PP:3948-3963.
- Ossadnik, Wolfgang; Lange Oliver (2010). "Theory and Methodology AHP-based evaluation of AHP-Software", European Journal of Operational Research; No 118.P:123.
- Robert, T (2006). "Landuse planning, urban planning", edited by catanese and synder, P: 221.
- Zhiyi, F (2008). Research on the social demand for business management talents International Journal of Usiness & Management.PP:228-242.